

PARKATIN ASEMAKAAVAMUUTOKSEN LUONTOSELVITYS IISALMI

2022

Latvasilmu osk
Kestävän kehityksen tuottajat

Sisältö

1	Tehtävän sisältö ja selvitysalue.....	2
2	Menetelmät	2
3	Tulokset.....	4
3.1	Pinta- ja pohjavedet.....	4
3.2	Luontotyytit ja kasvillisuus	4
3.3	Linnusto	10
3.4	EU:n luontodirektiivin liitteessä IV(a) mainitut lajit	12
4	Johtopäätökset ja suositukset.....	13
5	Viitteet	14

Työn tilaaja: Iisalmen kaupunki / Sari Niemi

Selvityksen laatija: Tuomo Pihlaja, Latvasilmu osk

Kuvat: Tuomo Pihlaja

Pohjakarttojen © MML 2022

Raportin päiväys: 9.8.2022

Yhteystiedot:

tuomo.pihlaja@latvasilmu.fi

040 7321439

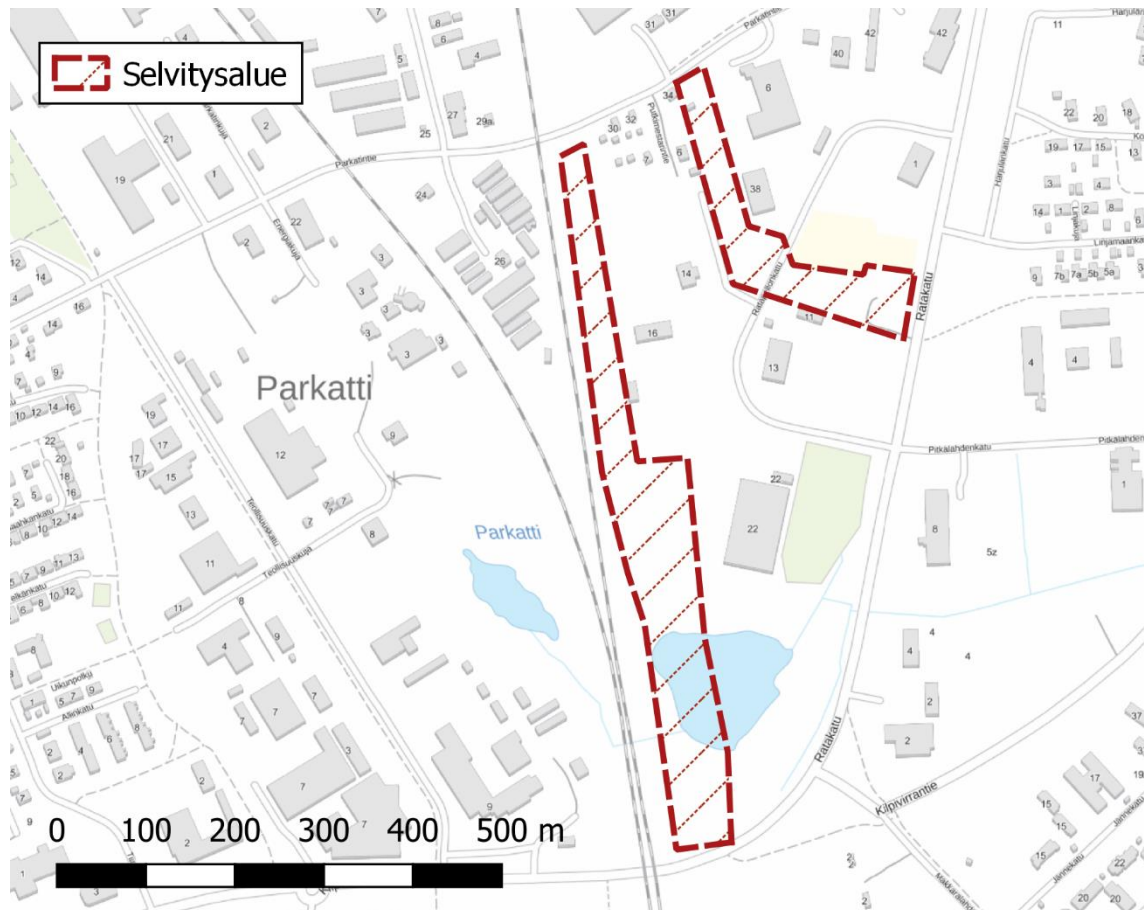
latvasilmu.fi

Y-tunnus: 2772722-6

1 Tehtävän sisältö ja selvitysalue

Toimeksiantona oli asemakaavamuutosta tukevan luontoselvityksen laatiminen. Tavoitteena oli kerätä riittävät tiedot, jotta kaavan vaikutukset alueen luonnonympäristöön ja eliölajistoon saadaan luotettavasti arvioitua. Kaava-alue sijaitsee Iisalmen keskustan pohjoispuolella Parkatin alueella. Kaksiosaisen selvitysalueen laajuus on noin 6.4 hehtaaria. Alueen karttarajaus on esitetty kuvassa 1.

Tämän selvityksen maastotyöt tehtiin touko-heinäkuussa 2022. Maastotyöt suoritti FM biologi Tuomo Pihlaja Latvasilmu osk:sta. Raportin laati Tuomo Pihlaja.

Kuva 1. Kaavamuutoksen tässä selvityksessä tarkastettu aluerajaus.

2 Menetelmät

Kaava-alueelle tehtiin kolme luontoselvityskäyntiä, iltayöstä 20.5.2022, aamulla 22.5.2022 ja päivällä 7.7.2022.

Ensimmäisellä käynnillä selvitettiin viitasammakoiden esiintymistä. Selvityksen ajankohdan määritti kevään kulku, ja se ajoitettiin lajin aktiivisimpaan soidinaikaan, kun yölämpötila oli riittävän korkea. Kokemukset lajin soidinääntelystä ovat osoittaneet, että lajin luotettava havainnointi edellyttää selvityksen tekoa loppuillasta tai alkuyöstä, jolloin koiraiden ääntelyaktiivisuus on suurinta. Päivällä lajin ääntely on satunnaista. Maastoyöt toteutettiin kello 23:00-0:30 välisenä aikana. Sää oli selvitysyönä vähätuulinen ja riittävän lämmin. Kartoituskerta osui kohteella lajin todennäköiseen soidinhuippuun. Alueella sijaitsevan Parkatti lammen ranta-alue kierrettiin läpi kuunnellen. Viitasammakoiden esiintymistä havainnoitiin soidinäänien perusteella. Esiintymistä arvioitiin soidintavien yksilöiden runsaus. Esiintymisalueet rajattiin kartalle.

Toisella käynnillä laskettiin alueen pesimälinnusto ja havainnoitiin alustavasti kasvupaikkoja. Laskenta tehtiin aamulla klo 5.30 ja klo 7 välisenä aikana, siten että koko kaava-alue kuljettiin läpi jalan.

Kolmannella käynnillä kasvillisuus oli kehittynyt. Koko kaava-alue kierrettiin läpi kävellen. Kohteelta selvitettiin luontotyyppit, kasvillisuus ja uhanalaiset kasvilajit. Kaikki suojelullisesti arvokkaat lajit ja luontotyyppit kirjattiin muistiin. Linnustosta tehtiin täydentäviä havaintoja. Lisäksi kaava-alueella olevalla lammella tehtiin aikuisten korentojen havainnointiin perustunut sudenkorentoselvitys. Selvitys tehtiin keskipäivällä aurinkoisessa ja lämpimässä säässä (23 astetta).

Liito-oravaselvitystä ei tehty tämän selvityksen yhteydessä, vaan se on tehty erillisenä selvityksenä.

Kaikki olennaiset havainnot tallennettiin maastossa GPS-laitteiden avulla paikkatiedoksi. Havaintojen arvottaminen pohjaa seuraaviin luokituksiin.

Uhanalaiset lajit

Suomessa uhanalaisten ja alueellisesti uhanalaisten lajien luokittelu perustuu kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kehittämään uhanalaisuusluokitukseen. Viimeisin luokitus on vuodelta 2019 (Hyvärinen et al. 2019)

EU:n luontodirektiivin liitteessä IV(a) mainitut lajit

Näiden lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulain nojalla kielletty.

Luonnonsuojelulain suojellut luontotyyppit

Luonnonsuojelulain luontotyyppisuojaus koskee sellaisia laissa lueteltuihin luontotyyppisiin (29 §) kuuluvia alueita, jotka ovat luonnontilaisia tai luonnontilaiseen verrattavia.

Uhanalaiset luontotyyppit

Luontotyyppien uhanalaisuusluokitus perustuu vuonna 2018 tehtyyn arviointiin (Kontula & Raunio 2018). Kaava-alue kuuluu alueellisessa jaottelussa Etelä-Suomeen.

Metsälain erityiset elinympäristöt

Metsälain (10 §) monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät elinympäristöt ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia kohteita, jotka erottuvat ympäröivästä metsäluonnosta selvästi.

Vesilain suojeltavat luontotyyppit

Vesilain mukaisten kohteiden (11 §) muuttaminen tai heikentäminen vaatii vesilain mukaisen lupamenettelyn.

3 Tulokset

3.1 Pinta- ja pohjavedet

Selvitysalueella ei ole luonnontilaisia virtavesiä tai lähteitä. Suuremman selvityskaistaleen eteläosassa on Parkatti nimisen lammen itäinen osa. Alkuperäinen lampi on halkaistu täyttömaalla kahtia junaradan penkereen rakentamisen yhteydessä. Lampi on rehevöitynyt ja sen vedenlaatu on silminnähden arvioituna heikko. Lammen tulo- ja lähtöumat ovat kaivettuja oja. Selvitysalueeseen kuuluvassa osassa lampea rannat ovat leveän luhtaiset. Runsainta lajistoa ovat vehka ja kurjenjalka ja niukempina leveäosmankäämi. Kelluslehtisiä kasveja esiintyy lähes koko vesialueella. Lampea reunustavat täyttömaalle ja vanhoille viljelysmailla syntyneet hyvin vaikeakulkuiset pensaikot, joissa on pääosin pajua. Vieraslajeista lammen lounaisrannalla kasvaa kanukoita.

Lampi vaihettuu kosteaan metsään kapeahkona luhtanevakorpena, jossa lajistoa vallitsevat vehka, kurjenjalka, rantamatara ja heinistä kastikat. Luhtanevakorpi on uhanalainen luontotyyppi (VU, vaarantunut, Etelä-Suomessa EN, erittäin uhanalainen). Kaava-alueen luhtanevakorvet ovat syntyneet täyttömaalle, joten niitä ei voi pitää erityisen edustavia.

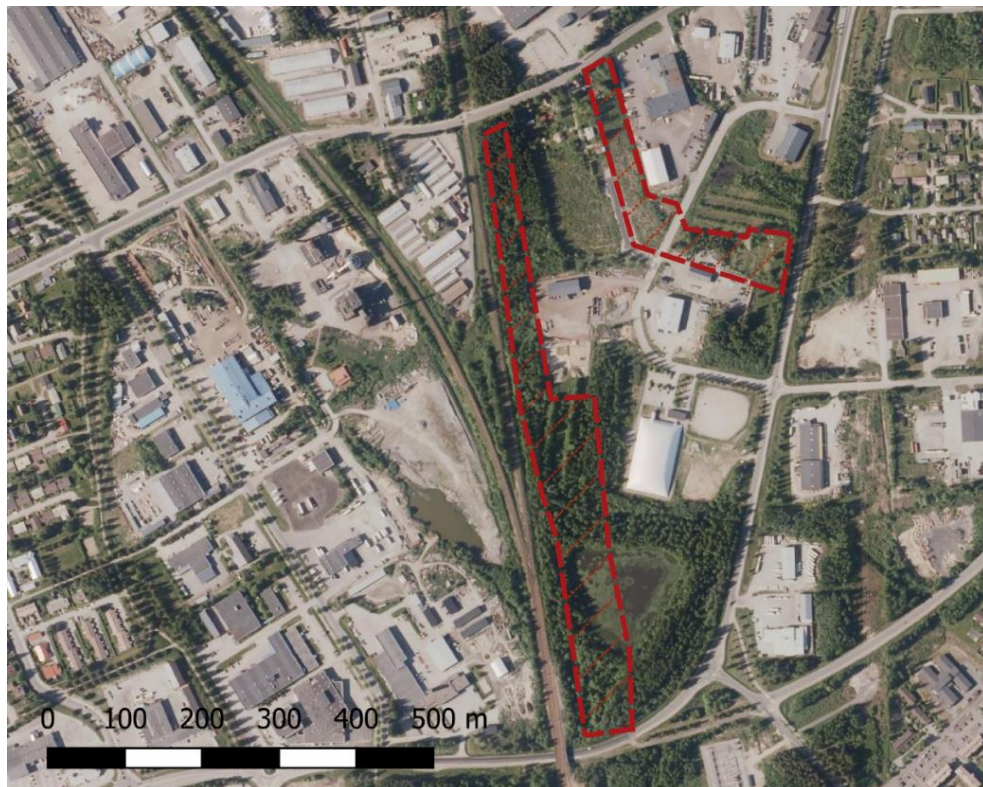

Kuva 2. Parkatin luhtaa.

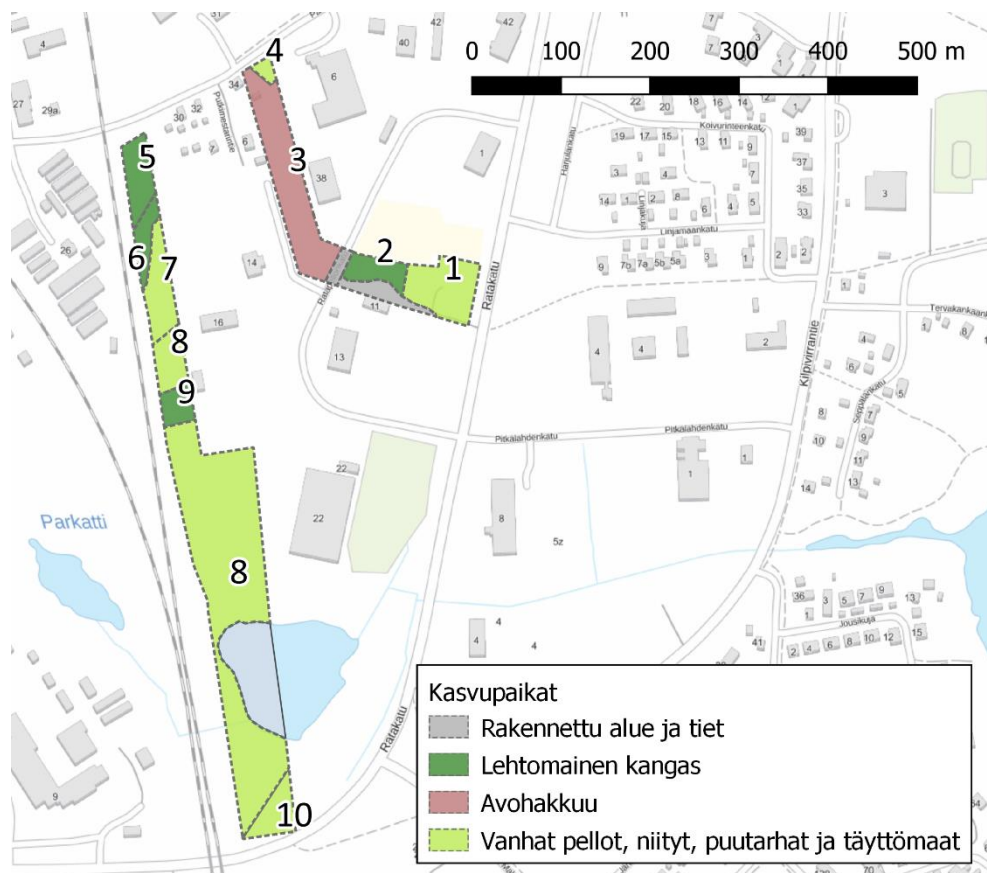
Kaava-alue ei sijoitu pohjavesialueelle.

3.2 Luontotyypit ja kasvillisuus

Kaava-alue rajoittuu pääosin teihin, teollisuusalueeseen ja rata-alueeseen. Pohjoisreunalla naapureina on pientaloja. Selvitysalueen maapohja on lähes kauttaaltaan ajan saatossa jollain tavoin muokattua vanhaa viljelysaluetta, täyttömaata tai vanhaa piha-aluetta. Etelälaidalla on myös vanhaa ratapenkkaa. Alkuperäistä metsämaata on vain pieniä laikkuja alueen pohjoisosassa.

Kuva 3. Ilmakuva selvitysalueesta.

Kuva 4. Selvitysalueen kasvupaikkajako.

Puusto on suuremmalla selvityskuviolla pääosin lehtipuustoista. Puusto on syntynyt vapaasti käytöstä pois jääneille viljelysmaalle. Paikoin pensaskerros on hyvin tiheää. Maapohja on kosteaa ja viljelyn jäljiltä hyvin reheväkasvuista sekundääristä lehtoa. Pohjoisosassa isompaa kuviota on pieni ala kuusivaltaista kangasmetsää.

Pienemmällä kuviolla on vaihtelevasti tuoreehkoa hakkuuta, vanhaa peltomaata ja hylättyä pihapiiriä. Vieraslajit ovat runsaita.

Alue jaettiin kasvupaikkojen osalta kymmeneen kuvioon (kuva 4). Kuviot on kuvattu seuraavassa edeten kuvan 4 mukaisesti vastapäivään aloittaen selvitysalueen itälaidasta.

Itäisen selvitysalueen itäosassa (1) on hylätty pelto ja vanha talon pihapiiri, josta rakennukset on purettu. Kasvillisuudessa vallitsevat maitohorsma, mesiangervo, rantaalpi ojissa, metsäkurjenpolvi, vadelma ja vuohenputki. Lupiini on laajalle levinnyt ja erilaisia puutarhakasveja ja -puita kasvaa yleisesti.

Kuva 5. Kuvion 1 hylättyä piha-aluetta, jossa esimerkiksi lupiini on runsas.

Teollisuushallin pohjoispuolella on pieni harvennettu sekapuustoinen osin varttuneiden puiden muodostama metsäsaareke (2). Kasvupaikka on tuoretta (MT) ja lehtomaista kangasta (OMT). Tyyppilajeja ovat metsäkastikka, metsäimarre, metsäkurjenpolvi, puolukka, mustikka, kultapiisku ja lillukka.

Kuva 6. Kuvion 2 harvennettu metsikkö.

Ratapellonkadun ja teollisuushallin länsipuolella on laajahko joutomaan ja tuoreehkon avohakkuun kuvio (3). Hakatulla alueella on tiheä nuori pihlajan, koivujen ja pajujen muodostama taimikko. Tyypilajeja ovat mesiangervo, maitohorsma, nurmilauha, huopaohdake, ahomansikka, nokkonen ja vadelma. Vieraslajeja kuten lupiinia, tertsuseljaa, pajuangervoa ja jotain suurikasvuista tatarlajia esiintyy melko runsaasti alueen reunoilla.

Kuva 7. Kuvion 3 joutomaa- ja hakkuualue.

Parkatintien varressa on pieni ilmeisesti täyttömaalle syntynyt tiheä lehtipuuvaltainen kuvio (4), jonka ravinteisuus on lehtoa. Puusto on tuomea ja pihlajaa. Kuvion etelälaidalla on istutettu kuusirivi. Vallitsevaa kasvillisuutta ovat maitohorsma ja vadelma.

Radanvarren suuremman läntisen selvitysalueen pohjoiskärjessä (5) on lehtomaisen kankaan (OMT) varttuva puustoltaan yksipuoleinen kuusikkokuvio. Tyyppilajistoa ovat oravanmarja, metsäimarre, mustikka ja metsämitikka. Etelään mentäessä kuviolla (6) puusto muuttuu sekapuustoksi, jossa on runsaasti myös mäntyä. Metsä on osin tiheää ja harventamatonta ja vapaasti kehittyttä.

Kuva 8. Kuvioden 5 ja 6 vaihettumisaluetta, jossa mänty yleistyy.

Etelään jatkettaessa puusto muuttuu nuoreksi ja varttuvaksi lehtipuustoksi (7), jossa vuorottelevat koivu, harmaaleppä ja raita. Myös haapaa on ryhmissä. Maapohja on aikanaan muokattua ja metsässä on runsaasti jätettä ja romua. Alueella on voinut olla pienimuotoinen kaatopaikka. Puusto on avoimelle alueelle vapaasti syntynyt. Kasvupaikka on lehtomaista kangasta (OMT) ja pääosin lehtoa (OMaT). Vaateliaat lehtolajit kuitenkin puuttuvat. Tyyppilajeja ovat käenkaali, metsäalvejuuri, metsäkurjenpolvi, metsäkorte, nurmilauha ja maitohorsma sekä lillukka ja paikoin sudenmarja.

Maaston alentuessa etelään alkaa kostea vanha pelto- ja niittyalue, joka jatkuu etelään aina Ratakadulle asti (8). Alue on aikanaan ojitettu. Ratapenkan lähialue on täyttömaata, jota on lammen täytön kohdalla leveämmin. Puusto vaihtelee pensaikkoisesta tiheiköstä melko hyväkasvuiseen koivikkoon. Puustossa on koivua, raitaa, muita suurikokoisia pajuja, harmaaleppää ja paikoin tuomea. Lammen ympäristö ja paikoin muukin alue on hyvin vaikeakulkuista puoliksi kaatuneiden runkojen vuoksi. Puuvartisista vieraslajeista lammen lounaispuolella tiheikössä kasvaa kanukoita. Kasvillisuus on paikoin hyvin rehevää ja sitä luonnehtivat korkeat mesiangervo ja maitohorsma sekä esimerkiksi suorvokki, mustaherukka, metsäkorte, metsäkurjenpolvi, nokkonen ja ojakellukka.

Kuva 9. Kuviolla 7 on runsaasti romua kuten ajoneuvojen runkoja.

Kuva 10. Kuvion 8 hyvin rehevää ja kasvillisuudeltaan korkeaa vanhaa peltoa.

Kuva 11. Paikoin vapaasti syntynyt lehtipuusto on hyvin tiheää kuviolla 8.

Vanhan peltoalueen välissä on pienialainen varttuneen lehtomaisen kankaan (OMT) kuvio (9). Puusto on männyn, kuusen ja koivun sekapuustoa. Runsaita lajeja ovat mustikka, lillukka ja kultapiisku.

Aivan eteläosassa on vanhalle ratapenkalle ja sen tuntumaan syntynyttä lehtimetsää (10).

Alueella ei tavattu uhanalaisia kasvilajeja tai edustavia uhanalaisia luontotyypppejä. Alueella ei myöskään sijaitse luonnonsuojelulain tai vesilain nojalla suojeltuja kohteita tai metsälain tarkoittamia erityisiä elinympäristöjä.

Vieraslajeista esiintyy eniten lupiinia, jota on melko laajalti ainakin kuvioilla 1, 2, 3 ja 10.

3.3 Linnusto

Selvitysalue sijoittuu rakennettujen alueiden keskelle ja on rehevää lehtipuuvaltaista metsää. Tällaisilla alueilla linnuston pesimätiheys on tyypillisesti suuri. Alueen linnusto muodostuu pääosin maantieteelliselle alueelle hyvin tavallisista ja runsaista metsälajeista ja kulttuurin seuralaislajeista. Maalinnuista yleisimpiä ovat pajulintu, peippo ja asutuksen läheisissä lehtimetsissä viihtyvät räkättirastas ja punakylkirastas. Varsinaista vanhojen metsien lajistoa ei havaittu muutamia hömötiaisia lukuun ottamatta. Sijainti aivan asutuksen keskellä rajoittaa aremman lajiston kuten petolintujen ja kanalintujen esiintymistä. Suurten päiväpetolintujen pesiä ei havaittu. Havaittu lajisto on esitetty taulukossa 1.

Alueen reunoilla reviiriä pitäneet yksilöt on sisällytetty kokonaan laskentasummiin, vaikka niiden reviireistä osa sijaitsee alueen ulkopuolella.

Taulukko 1. Selvitysalueella (läntinen ja itäinen osa eroteltuna) havaitut lintulajit ja niiden arvioidut parimäärät. Suluissa parimäärä ilman koloniassa esiintymiä naurulokkeja.

Havaitut lajit		Läntinen	Itäinen
Fasaani	<i>Phasianus colchicus</i>	1	
Naurulokki	<i>Larus ridibundus</i>	60	
Rautiainen	<i>Prunella modularis</i>	1	
Punarinta	<i>Erithacus rubecula</i>	1	1
Leppälintu	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	1	
Kivitasku	<i>Oenanthe oenanthe</i>	1	
Räkätirastas	<i>Turdus pilaris</i>	6	1
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	2	2
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	8	2
Hömötiainen	<i>Parus montanus</i>	1	1
Sinitiainen	<i>Parus caeruleus</i>	1	
Talitiainen	<i>Parus major</i>	2	
Varis	<i>Corvus corone cornix</i>		1
Harakka	<i>Pica pica</i>	2	
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	4	2
Vihervarpunen	<i>Carduelis spinus</i>	1	1
Punavarpunen	<i>Carpodacus erythrinus</i>	1	
Keltasirkku	<i>Emberiza citrinella</i>	1	1
Pajusirkku	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1	
Yhteensä		95 (35)	12

Maalinnuista erittäin uhanalaiseksi (EN) on luokiteltu hömötiainen. Hömötiaisen esiintyminen melko rakennetussa ympäristössä on vähän yllättävää ja voi selittyä läntisellä alueella tavattavilla lahoilla lehtipuilla, jotka voivat tarjota pesimäpaikkoja. Molemmilla alueilla tavattiin yksi liikkeellä ollut yksilö, eikä pesintää tai pesäpaikkaa varmistunut. Parkatin lammen luoteiskolkassa oli pajusirkun (vaarantunut, VU) reviiri. Laji on edelleen melko tavallinen vastaavilla paikoilla. Silmälläpidettäviä (NT) lajeja olivat harakka ja punavarpunen. Molemmat ovat ihmisen toiminnasta osin hyötyviä puoliavoimien pensaikkoisten alueiden tyyppilajeja. Itäisen osan joutomaalla tavattiin laulava kivitasku. Laji on alueellisesti uhanlainen ja on vähentynyt etenkin maatalousympäristöissä. Etelä-Suomessa lajin toinen elinympäristö ovat ihmisen muokkaamat avoimet alueet kuten selvitysalueen joutomaat.

Parkatin lammella havaittiin vähän yllättäen pesivä naurulokkikolonia. Naurulokki on luokiteltu vaarantuneeksi (VU). Pesiä oli kolmessa osassa lammen kaavaan kuuluvilla rantaosuuksilla (kuva 12). Paikalla lennelleen aikuismäärän perusteella pesiväksi parimääräksi arvioitiin noin 60 paria. Heinäkuisen käynnin perusteella kolonian poikastuotto on ollut erinomainen, sillä lammella oleskeli 105 isokokoista poikasta.

Naurulokkikoloniat vaihtavat paikkaa melko usein ja pesintä Parkatilla ei välttämättä ole jatkunut pitkään.

Kuva 12. Naurulokkikolonian pesien sijaintialueet Parkatin lammella.

Lammella lepäili heinäkuussa myös runsaasti taveja, jotka pääosin olivat sulkasatoisia koiraita. Seassa oli myös kaksi lammella syntynyttä poikuetta. Tavien kokonaismäärä oli noin 35. Muuta pesivää vesilinnustoa ei käynneillä havaittu.

3.4 EU:n luontodirektiivin liitteessä IV(a) mainitut lajit

Selvityksessä havaittiin liito-oravan papananoita puuhun asetetun pöntön katolla ja rungolla pöntön ja puun välissä. Pönttö sijaitsee suuremman selvitysalueen pohjoiskärjessä kuvan 4 kuviolla 5.

Selvitysalueen Parkatin lammella havaittiin viitasammakoiden lisääntymisalue. Soidinäänteleviä yksilöitä tavattiin rannalla harvakseltaan koko kaavoitettavalla rantaosuudella (kuva 13). Tällä alueella ovat myös lammen leveimmät luhdet, joita viitasammakot suosivat. Kaavan ulkopuolelle jäävää rantaosuutta ei tarkastettu.

Kokonaisyksilömäärän arviointia haittasi lammella sijainnut erittäin äänekäs naurulokkikolonia, jonka melu peitti kuulumasta vähänkin kauempana äännelleet sammakkoyksilöt. Lokkien lentely ja varoittelu myös hiljensi soidinta ja sai sammakot osin suojautumaan. Varovainen arvio yksilömäärästä on noin 20 koirasta, mutta todellinen määrä voi olla myös tätä suurempi.

Kuva 13. Viitasammakon lisääntymisalue Parkatin lammella.

Parkatin lammella ei tavattu direktiivin sudenkorentolajeja heinäkuun selvityskäynnillä. Lammella ei havaittu lainkaan lainkaan sudenkorentoja, mikä voi viitata talviseen happivajeeseen tai muuten erityisen huonoon vedenlaatuun, mikä rajoittaa pohjahyönteisten esiintymistä.

Kaava-alueella ei tavattu muille direktiivin liitteessä IV(a) mainituille lajeille erityisen hyvin sopivia elinympäristöjä. Alueelle ei paikannettu esimerkiksi lepakoille lisääntymis- tai levähdyspaikoiksi soveltuvia vanhoja rakennuksia tai luonnonkoloja.

4 Johtopäätökset ja suositukset

Kaava-alueella ei todettu erityisiä kasvillisuuden luontotyypppeihin, kasvilajistoon tai maisemaan liittyviä arvoja. Alue liittyy osaksi taajamarakennetta ja on lähes koko maa-alaltaan ollut maatalouden tai muun maata muokkaavan toiminnan alaista. Alueella on paikoin reheviä ja kosteita luontotyypppejä, mutta niitä ei historiansa tai syntytapansa johdosta voi pitää luonnontilaisina tai edustavina. Maataloushistoria näkyy kasvilajistossa, josta puuttuvat pääosin luonnontilaisille alueille tyypilliset vaateliaat lajit. Maa-alueiden linnusto on tavanomaista. Kaavassa huomioitaviksi arvioidut luontoarvot keskittyvät Parkatti lammelle.

Parkatinlampi on aikanaan täytetty keskeltä ratapenkaksi. Osin tästä syystä ja myös aiemman maatalouden kuormituksen johdosta lammen itäisen osan veden laatu on nykyisellään heikko ja se on pahasti rehevöitynyt.

Lammen ranta-alueella tavattiin kuitenkin viitasammakon melko laaja-alainen lisääntymisalue, jonka heikentäminen on luonnonsuojelulain nojalla kielletty.

Lammelle sijoittuu myös linnustoselvityksessä ainoa erityisesti huomioitavana arvona tunnistettu noin 60 parin naurulokkikolonia. Parimäärän ja etenkin kolonian hyvältä vaikuttaneen poikastuoton johdosta aluetta on pidettävä merkittävänä uhanlaisen lajin pesimäalueena. Lokkien pesimäalueet sijoittuvat kokonaisuudessaan samalle alueelle tunnistetun viitasammakon lisääntymisalueen kanssa.

Luontoselvityksen havaintojen perusteella suositellaan, että Parkatin lammen rannoille jätetään lokkien pesimärauhan ja viitasammakoiden lisääntymisalueet turvaava riittävä puskurialue. Suositeltava minimileveys vesirajasta on noin 50 metriä. Puskurialue turvaa myös lammen rannoille kehittyneet kosteikkoluontotyypit.

On myös huolehdittava siitä, että lammen vesitalous ei ratkaisevasti muutu, mikä voisi johtaa viitasammakkojen lisääntymisalueiden heikentymiseen.

5 Viitteet

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 388 s.

Luonnonsuojelulaki (1096/1996) ja -asetus (160/1997).

Neuvoston direktiivi luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (NDir 92/43/ETY).